

azon erőfeszítéseit ismerteti, amelyekkel befolyásolni igyekeztek a Monarchia külpolitikáját az első világháború előestéjén. *Domb-rády Lóránd* azt a folyamatot írja le, hogy a magyar királyi Honvéd Vezérkar vezetői, a környező államok katonai potenciálját, haderőinek minden területen megmutatkozó fölényét elemezve, miért foglaltak állást az újra felfegyverkező német birodalommal kötendő szövetség és annak egyre szorosabbra zárása mellett. *Szabó József János* kedvenc kutatási területéről hozott egy új közleményt, ezúttal a Keleti-Kárpátok 1940-es évekbeli határőrizetét és határvédelmét feldolgozva. *Szabó Miklós* – Ács Tibornak a katonai tanintézetekben folytatott tanulmányai ürügyén – a Petőfi Akadémia, majd Intézet megszervezését, az ott folyó, a kor szellemének megfelelően politikával kellően átszőtt oktató-nevelő tevékenységét ismerteti az 1950. év végével bezárólag.

*Suba János*nak a Magyar Néphadsereg története egyik speciális területéről, az 1968-ban Csehszlovákiába bevonuló magyar csapatok térképeltetéséről írott tanulmánya már átvezet a kötet írásainak abba a csoportjába, amely a Hadtörténeti Intézet és Múzeum különböző gyűjteményeiben őrzött kincsekre hívja fel az olvasó figyelmét. Így *Makai Ágnes* a Mária Terézia rend történetét, *Ságvári György* a XVIII. századi magyar huszáruniformist választotta feldolgozandó témául.

Egyszerű két újabb közleményt Ács Tibor személyéhez, tudományos munkásságához kötni, hiszen *Hausner Gábor* doktori témavezetőjének, a Hadtörténelmi Közlemények egykori főszerkesztőjének állít emléket; míg

Oroszi Antal Ács Tibor Széchenyi Istvánról megjelentetett könyvéről 1995-ben írott ismertetését, napjainkban is aktuális véleményét felvállalva közli újra ebben a kötetben. Ugyanakkor gondban van a recenzens, mint képzeletbeli szerkesztő három további a kötetben közzétett írás kapcsán.

Nem a tanulmányok színvonalával van baj, ellenkezőleg, hiszen *Veszprémy László* rövid, de elképesztő forrásismeretről és -kezelésről tanúskodó írása a máriazelli kegyhely megalapítása és Nagy Lajos királyunk „törökellenes” harcainak összefüggéseiről a kötet egyik erőssége. De ahogyan nem lehet ennek a közleménynek külön középkori fejezetet kreálni, ugyanúgy nem lehet, egyedülként, a technikatörténet címszó alá sorolni *Padányi József* feldolgozását a napjainkban tragikus módon új hírnévre szert tett mostari híd építéséről, vagy külön orvostörténeti fejezetet létrehozni a *Szoleczky Emese* – *Kreutzer Andrea* szerzőpárosnak, amidőn egy 1739–1743 között Máramarosban tomboló pestisjárványt leíró dokumentumot elemeznék.

Mégis igaza volt Szabó János professzornak, amikor a szerzők nevének abc-rendje szerint sorolta egymás után a tisztelgő tanulmányokat? Konceptióját igazolja a betűrendtől eltérő kivétel, a kötet utolsó írása *Andaházi Szeghy Viktor* összeállításában: az ünnepelt hadtörténész, Ács Tibor műveinek bibliográfiája. Szakértő szemnek mindenféle dicsérő szónál többet mond ez az oldalakon át sorjázó címlista, egy irigylésre méltó tudományos életmű summázata.

Markó György

MÓRO CZ LAJOS

KISKATONÁTÓL A VEZÉREZREDESIG

(*HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 2007.*)

Mielőtt Mórocz Lajos könyvének érdemeit méltatnám, egy személyes megjegyzést kívánok előrebozsátani: öröm volt számomra, hogy ha szerény mértékben is, de részt vehetem e könyv létrehozásában, és megtiszteltetésnek érzem, hogy tájékoztathatom az olvasókat a tartalmáról. Azért érzem ezt így, mert

ezzel a visszaemlékezéssel olyan mű kerül az érdeklődők kezébe, amely őszintén, és nem utolsó sorban érdekesen mutatja be a szerző életpályáját, a Magyar Néphadsereget, első sorban pedig a szárazföldi haderőnemet.

A szerzőt, Mórocz Lajos nyugállományú vezérezredest ugyan nem kell bemutatni, de

megemlítem, ő olyan katona, aki sorkatonaként kezdte és pályafutása során sok hivatali, törzs-, de legfőképpen parancsnoki beosztást betöltve jutott el a legmagasabb rendfokozatig és a legmagasabb katonai beosztásig, ahol még katona a katona. Ez egyben azt is jelenti, hogy „minden látószögéből” megismerte a Magyar Néphadsereget, tapasztalatai sok vonatkozásban általános érvényűnek tekinthetők. Ez jelenti a mű hitelességének egyik alapját.

A könyv – amint a címéből is kiderül – a szerző életútjáról, katonai pályafutásáról szól. Jól áttekinthető, olvasmányos mű, amely lényegében az életpálya főbb állomásaihoz igazodva, 12 részből – ha tetszik, fejezetből – áll, három melléklettel és mintegy 50 képpel.

Az első fejezet, mely a szerző gyermek- és ifjúkorát öleli fel, minden politikai felhang nélkül, igen szemléletes képet ad a falusi szegény rétegek egykori helyzetéről, lehetőségeiről. Reálisan, életszerűen mutatja meg, milyen volt az élet, milyenek voltak az ilyen sorsú fiatalok lehetőségei a munkára, a tanulásra a háború előtt és a háború alatt.

Bemutatja a társadalmi felemelkedés lehetőségeinek megnyílását a háború utáni időkben, de kitűnik ebből a fejezetből az is, hogy e lehetőség valóra váltásához az egyén elhatározására, tehetségére, szorgalmára és kemény kitartására is feltétlenül szükség volt. Csak ezek együttes megléte tette lehetővé a kiemelkedést, egy sikeres életpálya befutását.

A következő fejezetek a katonáévek kezdetéről, a sorkatonai szolgálatról, az első tiszti beosztásokról, az életkörülményekről, tapasztalatokról, sikerekről és nehézségekről mesélnek. Rövid, de jellemző képet kapunk arról, milyen volt a fiatal tisztek élete, munkája azokban az években.

Majd a tanulás újabb évei következtek a moszkvai páncélos akadémián. Az akadémián a szerző tisztársaival együtt korszerű ismeretekre tett szert harcászatról, hadműveleti művészetekből és a páncélos egységek, magasabb egységek vezetéséhez szükséges más tantárgyakból. A tanulással töltött évek során házasságkötésével alapvető fordulat következett be Mórocz Lajos magánéletben is.

A továbbiakban megismerhetjük az akadémia utáni beosztásokban eltöltött idő történetét, melynek során kiemelt hangsúlyt kapnak a szerző első igazi parancsnoki, vezetői beosztásokban (ezredparancsnok, hadosztálytörzsfőnök) töltött idejének élményei, tapasztalatai.

A verpeléti szolgálati évekről szóló beszámoló érzékelteti a korabeli csapatélet nehézségeit, de szépségeit, sikereit is. A következő beosztás (Tata, hadosztály-törzsfőnök) történetét olvasva képet kapunk a 60-as évek hadseregfejlesztéséről, az új – a Magyar Néphadseregben korábban nem létezett ilyen jellegű – magasabbegység (harckocsihadosztály) megalakításának és összekovácsolásának szerteágazó folyamatáról.

Ezután a páncélos akadémiahoz hasonlóan kiváló eredménnyel elvégzett Vezérkari Akadémia következik. A kemény tanulás eredményeként elsajátított ismeretek megalapozták a későbbiekben betöltött magas beosztásokban való eredményes helytállást.

A következő fejezetben a szerző beszámol a vezérkarnál betöltött beosztásai (osztályvezető, titkárságvezető, vezérkarfőnök-helyettes) során szerzett tapasztalatairól, fontosabb élményeiről. Szemléletesen mutatja be a vezérkarban folyó munkát, annak jelentőségét, de nehézségeit is. Őszintén szól arról, hogy ez a tevékenység – különösen az első időkben – igen nagy megterhelést jelentett számára, melynek következményeként átmenetileg még az egészsége is megromlott.

A visszaemlékezés következő, A szárazföldi seregetest élén című fejezete a szerző katonai pályájának egyik legfontosabb szakaszáról, mint írja, magasabb katonai vezetővé érésének időszakáról szól, és véleményem szerint a könyv egyik legérdekesebb és legtanulságosabb része. Közismert, hogy az 5. hadsereg a Magyar Néphadsereg legnagyobb szervezete, a szárazföldi csapatok legmagasabb vezetési szintje volt. Alárendeltségbe tartozott a Magyar Néphadsereg egész állományának közel a fele. Mórocz írásából az olvasó megismerheti – vagy felelevenítheti – e szárazföldi hadsereg életének valamennyi lényeges területét. Képet kaphatunk arról a nagy léptékű fejlődésről, amelyen a seregetest 1973 és 1985 között keresztülment, és amelynek eredményeként a kor színvonalán álló, feladatai végrehajtására képes erővé vált. Természetesen nincs lehetőségem valamennyi érintett területnek még a felsorolása sem, de ki kell emelnem a szervezeti-technikai fejlesztésről, a harcükszültségről és mozgósításról, valamint a gyakorlatokról szóló részeket, melyek igen értékesek és tanulságosak. A szerző bemutatja a harcükszültség és mozgósítás korabeli rendszerét, működési mechanizmusát, amely a kor

politikai követelményei alapján arra épült, hogy a hadseregnek mindig magas fokú készenlétben kell lennie. Rámutat arra is, hogy ez milyen terhet, állandó feszültséget jelentett a vezetők és végrehajtók számára egyaránt. Részletesen foglalkozik az adott korszak legfontosabb hazai és koalíciós gyakorlataival, azok előkészítésével, végrehajtásával, legfontosabb tapasztalataival és néhány oldalon a hadsereg életének, a szerző tevékenységének néhány más területével is.

A következő rész Vezetési elvek és módszerek cím alatt Mórocz Lajos Az összefegyveremi hadsereg vezetése hatékonyabbá tételének útjai és módszerei támadó hadművelethez című kandidátusi értekezését ismerteti. Erről itt elég annyit megemlíteni, hogy a leírt elvek és módszerek egy része ma is alkalmazható és korszerűnek tekinthető.

A könyv további fejezetei arról szólnak, hogyan látta a Magyar Néphadsereget, mit végzett annak további fejlesztése, fejlődése érdekében Mórocz Lajos, mint honvédelmi minisztériumi államtitkár és ehhez kapcsolódóan a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erői (EFE) főparancsnokának magyar helyettese. Ismerteti a szárazföldi hadsereg átszervezését (Rubin), a Magyar Néphadsereg vezetési rendszerében bekövetkezett változásokat. Viszonylag részletes képet kapunk azokról az EFE-rendezvényekről, melyeken a szerző beosztásából adódóan részt vett. Ezek tartalma, hangvétele ma már furcsának, disszonánsnak tűnik, de a történelmi hűség megkövetelte, hogy a valóságnak megfelelően írja le azokat.

Végül a könyv tartalmazza Mórocz Lajos A katonai doktrínák változását meghatározó tényezők, a Magyar Népköztársaság katonai doktrínájának fejlődése és alakulásának főbb tendenciái című doktori értekezését.

Ezzel kapcsolatban itt csak a szerző egy nagyon fontos megállapítását szeretném szó szerint idézni: „Nyilvánvaló, hogy a 30 évvel ezelőtt írtakkal ma már magam sem értek teljes mértékben egyet. Ennek ellenére nem változtattam sem a disszertációm gondolatvitelén, sem tartalmán, mert úgy vélem, hogy ez erősíti munkám hitelét, és így leszek hű a megtörtént események akkori szemléletéhez.”

Mórocz Lajos könyve a *valóságos* történelmet kutatók, a *valóságos* történelem iránt érdeklődők számára nélkülözhetetlen, mert reális és hiteles képet ad a Magyar Néphadseregről, annak szárazföldi erőiről, de mindezekelőtt az 5. hadseregről. Adatai pontosak, az események leírása tárgyyszerű, megállapításai objektívak. Hitelességét nem csak az események pontos felidézése adja, hanem az is, hogy a szerző nem próbálta, nem is akarta a mai felfogást és nézeteket visszavetíteni a korábbi évekre. Igaz, a világ gyökeresen megváltozott, más lett a hadsereg rendeltetése, feladata, struktúrája, mások a vezetés, a kiképzés anyagi, tárgyi feltételei, módszerei.

Mindezek ellenére a könyv – elsősorban a vezetéssel, de más kérdésekkel kapcsolatban is – sok olyan tapasztalatot, megállapítást, véleményt tartalmaz, amelyek időtállóak és – ha nem is mechanikusan – ma és a jövőben is hasznosíthatók.

Bátran állítható, hogy Mórocz Lajos könyve nem csak érdekes és tanulságos olvasmány, hanem forrásértékű, objektív mű, mely megkerülhetetlen a Magyar Néphadsereg történetének kutatása során. Mindezek alapján tisztelettel és jó szívvvel ajánlom mindazoknak, akiket érdekel, milyen is volt valójában a Magyar Néphadsereg, illetve annak egyik – talán legfontosabb – része.

Háber Péter